Panelul I. Conlucrarea instituțiilor politice, socio-culturale în statele democratice contemporane

CZU: 342.1/.4:323.1(498):340.5(4)

PERSPECTIVA JURIDICĂ ȘI POLITICĂ A UNITĂȚII NAȚIONALE: norme constituționale și provocări actuale

Gabriela GOUDENHOOFT[1]

https://doi.org/10.59295/csienu2025.01

Date despre recenzent:

Mihaela Daciana NATEA, conferențiar universitar doctor habilitat, Universitatea de Medicină, Farmacie, Știință și Tehnologie George Emil Palade Târgu Mureș, e-mail: nateadmihaela@gmail.com, telefon: +40 744 157 551 .

Rezumat: *Lucrarea analizează fundamentele constituționale care susțin unitatea națională și investighează provocările contemporane ce pot influența coeziunea statală, subliniind importanța crescândă a acestora în menținerea integrității teritoriale și a stabilității sociale. Sunt evidențiate prevederile constituționale din România care consacră principiul unității naționale, fiind realizată și o analiză comparativă cu alte constituții europene pentru identificarea convergențelor și diferențelor de abordare.*

Pe lângă perspectivele juridice și instituționale, lucrarea include o reflecție critică asupra dimensiunii politice și simbolice a unității naționale, în contextul discursului populist contemporan și al ascensiunii actorilor politici extremiști. Subcapitolul dedicat analizei campaniei prezidențiale din România (2024–2025) relevă modul în care retorica naționalistă și strategiile de mobilizare digitală pot vulnerabiliza coeziunea societală și pot pune în dificultate valorile constituționale ale pluralismului, egalității și democrației.

Sunt tratate teme precum regionalismul, autonomia locală, diversitatea etnică și culturală, globalizarea și influențele externe, toate fiind corelate cu instrumentele juridice și politice de protejare a unității naționale. Analiza include, de asemenea, rolul Curții Constituționale, legislația privind se-

1 doctor habilitat, profesor universitar, Directorul Departamentului de Științe Politice și Științele Comunicării Facultatea de Istorie, Relații Internaționale, Științe Politice și Științele Comunicării Universitatea din ORADEA, **Gabrielagoud@gmail.com**

curitatea națională și angajamentele internaționale asumate de România.

Cuvinte cheie: identitate națională, unitate, fundamente constituționale, provocări contemporane.

THE LEGAL AND POLITICAL PERSPECTIVE OF NATIONAL UNITY: Constitutional Norms and Current Challenges

Abstract: *This paper analyzes the constitutional foundations that underpin national unity and explores the contemporary challenges that may affect state cohesion, emphasizing their increasing relevance for maintaining territorial integrity and social stability. It highlights the constitutional provisions in Romania that enshrine the principle of national unity and provides a comparative analysis with other European constitutions to identify similarities and differences in approach.*

Beyond legal and institutional perspectives, the study includes a critical reflection on the political and symbolic dimensions of national unity, in the context of contemporary populist discourse and the rise of extremist political actors. The subchapter dedicated to the Romanian presidential campaign (2024–2025) reveals how nationalist rhetoric and digital mobilization strategies can undermine social cohesion and challenge constitutional values such as pluralism, equality, and democracy.

The paper addresses themes such as regionalism, local autonomy, ethnic and cultural diversity, globalization, and foreign influences, all examined in relation to the legal and political instruments designed to safeguard national unity. The analysis also considers the role of the Constitutional Court, national security legislation, and Romania's international commitments.

Keywords: national identity, unity, constitutional foundations, contemporary challenges.

Introducere

Conceptul de „unitate națională", dezvoltat în strînsă legătură cu apariția și evoluția statului modern și cu constituirea națiunilor ca entități politice și culturale relativ omogene, iar în context contemporan, reprezintă un pilon fundamental al oricărui stat care se definește prin coeziune teritorială, suveranitate și identitate comună. Valoarea lui este aceea de principiu care asigură coeziunea și solidaritatea corpului politic format din indivizi cu identități potențial diverse, deci lipsit de omogenitate.

În România, acest principiu este consacrat la nivel constituțional prin art. 1 din Constituție, care stipulează caracterul național, suveran, independent, unitar și indivizibil al statului. Semnificația sa depășește, însă, sfera pur juridică: el influențează politicile publice, relațiile interinstituționale și discursul politic, având un rol esențial în menținerea stabilității și a coeziunii societale.

În ultimele decenii, dinamica internațională și evoluțiile interne au adus noi provocări pentru principiul unității naționale. Procesele de integrare europeană, intensificarea globalizării, nevoia de descentralizare, precum și disputele politice și culturale din interiorul societății au generat întrebări privind modul în care poate fi păstrat echilibrul între respectarea drepturilor și libertăților cetățenilor, dorința unor comunități de a beneficia de autonomie și imperativele constituționale referitoare la integritatea teritorială și menținerea unui stat unitar.

Astfel, la nivelul unei analize din perspectiva juridică și politică a unității naționale, având ca punct de pornire normele constituționale care fixează cadrul de referință, precum și jurisprudența relevantă a Curții Constituționale a României vor fi descrise atât evoluțiile diverselor concepte precum identitatea națională sau unitatea națională și, totodată, va fi evidențiată interacțiunea dintre aceste principii și evoluțiile politice contemporane, precum și impactul factorilor externi și interni asupra conceptului de unitate statală. Printr-o abordare interdisciplinară, sperăm să scoatem la iveală nu doar importanța teoretică a conceptului, ci și implicațiile sale practice și modul în care acesta poate fi îmbunătățit sau, dimpotrivă, pus în dificultate de schimbările sociale și politice curente.

Acest demers nu este posibil fără explorarea fundamentelor constituționale care reglementează unitatea națională, în special prin prisma art. 1 din Constituția României, fără analiza rolul instituțiilor statale și al Curții Constituționale în interpretarea și aplicarea principiului unității, fără discutarea factorilor externi și interni (integrarea europeană, globalizare, descentralizare, tensiuni politice și culturale) care influențează modul în care unitatea statului este percepută și protejată și, nu în cele din urmă, fără punerea în discuție a provocărilor și perspectivelor referitoare la viitorul statului unitar, inclusiv la posibilele reforme constituționale și instituționale.

Prin aceste repere se poate contribui la înțelegerea integrată a unui subiect de maximă relevanță pentru ordinea constituțională și pentru evoluția politică a României, în contextul transformărilor profunde ce caracterizează începutul secolului XXI.

Revizitarea conceptelor de identitate națională și unitate statală

Însuși conceptul de națiune nu reprezintă o realitate imuabilă, ci este construit prin credințe, simboluri și narațiuni comune, având o dinamică ce variază în funcție de context. Distincția dintre „națiunea reală a cetățenilor" și „națiunea culturală etnică imaginară" [1]., alimentează dezbateri despre felul în care indivizii își asumă sau sunt integrați într-o identitate colectivă. În viziunea lui Benedict Anderson, națiunile funcționează în calitate de „comunități imaginare", deoarece majoritatea membrilor nu interacționează direct, dar se percep parte a aceluiași grup. Canalele media contribuie decisiv la această reprezentare colectivă, formând sentimentul de apartenență națională chiar și în absența unor legături personale nemijlocite.

Ideea de „we-consciousness"/conștiință a identității colective reprezintă nucleul formării identității naționale, bazându-se pe convingerea într-o origine comună (de ordin etnic sau cultural) și pe seturi de simboluri și narațiuni colective. [2, p.108]. Astfel, indivizi diferiți se recunosc unii pe ceilalți ca aparținând aceleiași comunități, marcând în mod implicit granița dintre „noi" și „ceilalți". Într-o asemenea perspectivă, națiunile se disting de alte comunități etnice prin complexitatea și amploarea acestui „sentiment de familie extinsă". Jürgen Habermas argumentează că națiunea este cea mai amplă comunitate capabilă să mobilizeze loialitatea oamenilor prin legături percepute de rudenie sau ascendență comună, ceea ce îi conferă o „față de Janus" [3], pe de o parte deschisă spre interior, favorizând coeziunea internă, iar pe de altă parte închisă spre exterior, delimitându-se de alte națiuni.

În linia teoriei lui Benedict Anderson despre „comunitățile imaginare", termenul „imaginat" nu implică ficțiune sau falsitate, ci accentuează faptul că membrii unei națiuni nu au, de regulă, contacte nemijlocite între ei, ci se identifică pe baza unor reprezentări colective, discursuri și simboluri. Acest cadru imaginat este întreținut prin narațiuni politice, mituri fondatoare și practici ritualice care conferă legitimitate puterii statale și modelează identitatea națională. Simboluri precum steaguri, imnuri și monumente funcționează ca embleme materiale și vizuale ale idealurilor și moștenirii istorice, oferind suport pentru consolidarea solidarității colective și alinierea indivizilor la o aceeași memorie comună. Miturile și eroii naționali, fie reale, fie parțial construite, sintetizează valorile și destinația comună a unei societăți, legitimează acțiuni politice și întăresc sentimentul de apartenență. În consecință, națiunea apare ca un sistem dinamic de re-

prezentări culturale și politice, menit să genereze coeziune și să gestioneze mecanismele de includere și excludere, în funcție de modul în care este construită și articulată identitatea colectivă.

Dar identitatea națională nu este doar o realitate obiectivă, ci este activ construită prin reprezentări, simboluri și proiecții. Acest proces implică: narațiuni mitice și istorice, care justifică existența națiunii și valorile sale fundamentale, simboluri politice și culturale așa cum am arătat mai sus, care funcționează ca embleme ale unității și continuității naționale, ritualuri publice și ceremonii de stat care întăresc solidaritatea colectivă și memoria istorică ș.a.m.d. . [2, 4]. Aceste elemente sunt utilizate strategic pentru a consolida legitimitatea politică și a întări coeziunea socială. Miturile fondatoare ale națiunilor, precum figurile eroice sau momentele cruciale ale istoriei, sunt adesea construite narativ pentru a oferi un sentiment de apartenență și identitate comună.

Identitatea națională este produsă, reprodusă și transformată prin practici discursive. Conform abordării analizei critice a discursului (CDA) formulate de Ruth Wodak, Rudolf de Cillia și Martin Reisigl, identitatea națională nu este unică sau statică, ci este maleabilă, influențată de context și audiență. [2, 4, 5]. Practicile culturale și sociale internalizate generează identități naționale stabile dar și adaptabile în care *habitus-ul* [6, p.4] joacă un rol important*,* iar *identitatea narativă* integrează istoria și ficțiunea într-o construcție coerentă a identității naționale. Astfel, națiunea este simultan un produs mental și o „practică structurată" [7, pp.114-116] ce se perpetuează prin simboluri și ritualuri.

Politica însăși nu este altceva decât un „univers investit cu simboluri" [8, pp.15-16], iar ceremoniile publice și alegerile politice funcționează ca „ritualuri ale identității", conferind autoritate liderilor și instituțiilor. Legitimitatea politică depinde de conformitatea dintre valorile sociale și sistemul politic, iar crizele de legitimitate apar atunci când acest echilibru este perturbat [9, p.77].

În societățile moderne, deși legitimitatea procedurală și democratică rămâne esențială, puterea continuă să se sprijine pe dimensiuni simbolice pentru a consolida adeziunea colectivă. În acest sens, ritualurile politice nu sunt vestigii ale trecutului, ci strategii active de menținere a ordinii sociale și politice.

În contextul globalizării și al postmodernității, identitatea națională este supusă unor presiuni contradictorii. Astfel, Stuart Hall [10 p.619] identifică trei tendințe majore: erodarea identităților naționale prin omogenizarea

culturală și globalizarea economică; întărirea identităților locale ca reacție la pierderea suveranității și la amenințările externe și apariția identităților hibride, care combină elemente din multiple culturi și tradiții. Criza legitimității statului-națiune este amplificată de rețelele globale de putere, care reduc influența statelor asupra cetățenilor astfel încât națiunile s-ar afla într-o „lume lichidă" [11], unde vechile structuri identitare se dizolvă, iar noile identități sunt fluide și negociabile. Această transformare poate duce la o reconfigurare a identităților colective, fie prin reafirmarea naționalismului ca reacție la insecuritatea globalizării, fie prin dezvoltarea unor noi forme de identitate transnațională sau post-identitară.

Fundamentele constituționale ale unității naționale

În România principiul unității naționale este baza organizării și funcționării statului român și este consacrat în mod explicit de Constituție, subliniind caracterul unitar și indivizibil al statului și rolul esențial al coeziunii sociale în menținerea integrității teritoriale și a stabilității societății. Astfel, o serie de articole din textul constituțional merită atenție în această privință:

- Articolul 1, alin. (1) din Constituția României enunță că „România este stat național, suveran și independent, unitar și indivizibil" [12]. Această formulare este de importanță majoră, deoarece precizează că statul român are o singură organizare constituțională și un singur cadru de autoritate, excluzând posibilitatea fragmentării sau a constituirii unor entități statale autonome. Un stat unitar este cel care îndeplinește condiția ca "asupra tututror indivizilor care-o populează teritoriul își exercită puterea un singur sistem de organe înzestrate cu suveranitate internă și externă" [13, p.223]. Acest articol este o piatră de temelie ăpentru întraga construcție constituțională românească și prin formularea lui în acest fel legiuitorul a subliniat voința de a organiza țara potrivit unui singur sistem de instituții și autorități care își exercită puterea asupra întregului teritoriu și asupra tuturor cetățenilor săi, fără a lăsa loc pentru instituirea unor entități statale separate ori cu grad de autonomie care să submineze integritatea statului.
- Articolul 3, alin. (1) stabilește că „Teritoriul României este inalienabil" [12]. Această prevedere consolidează ideea de indivizibilitate teritorială, interzicând orice fel de cedare, transfer sau înstrăinare a teritoriului, asigurând astfel menținerea granițelor naționale și continuitatea statului. Acest articol reprezintă o garanție constituțională fundamentală a integrității și stabilității statului român. Prin această formulare, legiuitorul interzice orice acțiune de cesionare, transfer ori înstrăinare a unor părți din teritoriul

național, în scopul de a preveni fragmentarea sau slăbirea coeziunii statale. Noțiunea de „inalienabilitate" întărește principiul „indivizibilității" teritoriului – consacrat și prin Articolul 1 al Constituției – și reflectă voința statului de a-și conserva granițele istorice și de a-și menține continuitatea din punct de vedere politic, economic și social. În plus, această prevedere constituie un pilon al suveranității României, întrucât subliniază faptul că nici un guvern sau autoritate internă nu poate decide, din proprie inițiativă, să renunțe la teritoriu, iar nici un tratat internațional nu poate contraveni acestui principiu fără a încălca Legea fundamentală. Astfel, garantarea inalienabilității teritoriului reflectă atât o protecție juridică esențială, cât și un simbol al identității naționale și al stabilității ordinii constituționale. Teritoriul statului, conform dreptului internațional și dreptului constituțional, include solul, subsolul, apele și spațiul aerian asupra cărora statul își exercită suveranitatea, stabilind o legătură directă și interdependentă între puterea de stat și spațiul pe care aceasta îl guvernează. Prin funcțiile sale (delimitarea spațială, asigurarea coeziunii populației, fundamentarea independenței și a cetățeniei etc.), teritoriul legitimează și consolidează exercitarea puterii de stat și identitatea națională. [13, 14].

- Articolul 4 statuează principiul unicității poporului și principiul egalității în drepturi între cetățeni. Chiar dacă România recunoaște și protejează drepturile minorităților naționale, Constituția subliniază că există un singur popor român, coeziunea fiind întărită prin respectarea diversității și garantarea drepturilor fundamentale ale tuturor cetățenilor. Acest articol consacră două principii fundamentale: unicitatea poporului și egalitatea în drepturi a tuturor cetățenilor. Prin ideea de „unicitate a poporului", se înțelege că suveranitatea aparține întregului popor român, fără a se face distincție pe criterii etnice, culturale ori religioase. În același timp, textul constituțional afirmă în mod ferm dreptul la egalitate al tuturor cetățenilor, indiferent de originea lor. Faptul că România recunoaște și protejează drepturile minorităților naționale nu contrazice principiul unicității poporului, ci îl completează: deși există un singur popor român din perspectivă constituțională, același popor cuprinde o diversitate de comunități, tradiții și limbi, toate fiind respectate și protejate prin lege. În acest mod, Constituția subliniază că unitatea statului nu este pusă în discuție, ci se consolidează inclusiv prin măsuri de protecție și promovare a diversității, garantând drepturile fundamentale pentru toți cetățenii și consolidând coeziunea socială.
- Articolul 13 privind limba oficială (limba română) este, de asemenea, o expresie a unității naționale. Stabilirea unei limbi oficiale uni-

ce favorizează coeziunea socială și facilitează comunicarea între cetățeni, asigurând un cadru comun de înțelegere și de exercitare a drepturilor și obligațiilor civice. Articolul acesta reflectă unul dintre pilonii centrali ai unității naționale și ai identității colective. Prin instituirea unei singure limbi oficiale, legislația consolidează un cadru unic de comunicare și interacțiune în spațiul public, facilitând circulația informației, exercitarea drepturilor și obligațiilor cetățenești, precum și funcționarea eficientă a instituțiilor statului. Totodată, limba română, în calitate de limbă oficială, reprezintă un simbol cultural și istoric, capabil să unească populația în jurul unor valori și tradiții comune, fără a ignora însă importanța protejării și respectării limbilor și culturilor aparținând minorităților naționale. Astfel, prin consolidarea unei comunicări unitare la nivel național, limba oficială contribuie la coeziunea socială și la menținerea caracterului indivizibil al statului.

Aceste prevederi constituționale sunt rezultatul unei preocupări istorice constante pentru menținerea și consolidarea unității naționale, marcate de evenimente semnificative precum Unirea Principatelor, obținerea independenței și formarea statului național modern. Instituirea clară a principiului unicității și a indivizibilității în Legea fundamentală fortifică nu doar integritatea teritorială, ci și structura socială a statului, asigurând stabilitatea și continuitatea sa. Prin urmare, principiile respective nu sunt simple enunțuri formale, ci garanții ferme că România își menține suveranitatea asupra întregului teritoriu și își păstrează identitatea comună, făcând loc în același timp recunoașterii și protejării diversității sale interne.

Relevanța constituțională a principiului unității naționale este dovedită prin roluile pe care acest principiu le joacă în spațiul politico-juridic: menținerea integrității teritoriale, cu interzicerea oricărei forme de secesiune sau de modificare a frontierelor, garantând în felul acesta că statul își poate exercita în mod eficient autoritatea asupra întregului teritoriu și, pe de altă parte, asigurarea coeziunii sociale prin recunoașterea unui singur popor, a unei singure autorități naționale fără a exclude drepturile minorităților și asigurând un raport de complementaritate cu politicile de de protejare a diversității etnice și culturale, într-o manieră care să nu afecteze unitatea statului.

Analiză comparativă constituțională

O analiza comparativă a Constituției României (1991, revizuită în 2003), a Constituției Franței (1958) și a Constituției Statelor Unite ale Americii (1787) scoate în evidență modul în care factorii istorici, poli-

tici și culturali modelează organizarea și funcționarea statului, precum și protecția drepturilor fundamentale. Pe de o parte, România și Franța sunt state unitare: România își structurează modelul constituțional prin proclamarea suveranității naționale și a indivizibilității teritoriului, în timp ce Franța, sub egida celei de-a Cincea Republici, a optat pentru un regim semiprezidențial menit să asigure stabilitatea politică și să consolideze rolul președintelui în raport cu cel al parlamentului. În România, revizuirea din 2003 a venit pe fondul pregătirilor pentru integrarea în Uniunea Europeană, având drept scop adaptarea Legii fundamentale la noile realități și exigențe comunitare. În Franța, consolidarea puterii executive a fost o reacție la instabilitatea politică anterioară, reflectând totodată valorile tradiționale exprimate în Declarația Drepturilor Omului și ale Cetățeanului din 1789, care stau la baza blocului de constituționalitate și a principiului laicității.

Pe de altă parte, Statele Unite ale Americii, prin adoptarea Constituției din 1787 și prin adăugarea *Bill of Rights* (primele zece amendamente), propun un model federal, cu o separare strictă și echilibrată a puterilor (checks and balances), în care Curtea Supremă dobândește prerogativa de *judicial review* odată cu hotărârea „Marbury v. Madison" (1803) [15].

Dacă în România și în Franța se evidențiază un parlament mai pregnant (în România) și, respectiv, un președinte cu atribuții extinse (în Franța) [16], în Statele Unite președintele și Congresul, alături de Curtea Supremă, exercită o putere mutuală de control în virtutea principiului federalismului și al echilibrului constituțional [17].

În toate cele trei cazuri, Constituția stabilește un cadru pentru protejarea drepturilor și libertăților fundamentale, evidențiind importanța universală a dreptului la viață, la libertate de exprimare, la un proces echitabil și la participare politică. Cu toate că au evoluat în contexte diferite și sub influența unor factori istorici particulari, fiecare dintre aceste constituții ilustrează încercarea de a crea și menține un stat de drept care să asigure stabilitatea instituțională, protecția cetățenilor și continuitatea valorilor democratice.

Pe de altă parte analizând comparativ principiul unității în constituțiile României, Spaniei Italiei și Germaniei observăm câteva trăsături specifice spațiului juridico-politic european.

În preambul și în articolele sale, Franța se definește ca „Republică indivizibilă, laică, democratică și socială" [16]. Conceptul de „indivizibilitate" este similar cu cel din Constituția României, subliniind că nicio parte a teritoriului nu poate fi desprinsă de stat și că națiunea este un întreg unitar.

Spania consacră în articolul 2 [18], „indisolubila unitate a națiunii spaniole, patria comună și indivizibilă a tuturor spaniolilor". Constituția se bazează pe unitatea indisolubilă a națiunii spaniole, patria comună i indivizibilă a tuturor spaniolilor; ea recunoate i garantează dreptul la autoguvernare al naționalităților și regiunilor din care este alcătuită i solidaritatea dintre acestea. Totuși, spre deosebire de România, Spania este un stat autonom compus din comunități autonome care au competențe legislative și executive proprii. Cu toate acestea, supremația Constituției și ideea de unică suveranitate a poporului rămân neatinse.

Constituția Italiei prevede că „Republica este una și indivizibilă" (art. 5) [19], dar recunoaște și promovează autonomia locală și principiul descentralizării administrative. Este, așadar, un alt exemplu de stat unitar cu forme de autonomie locală, însă fără a se pune la îndoială unitatea națională și integritatea teritorială.

Constituția Germaniei (Legea Fundamentală) [20] definește statul ca fiind un stat federal (Bund). Cu toate acestea, există totuși un concept de unitate federală în sensul că landurile nu pot secesiona și trebuie să respecte Legea Fundamentală. Deși organizarea este diferită de cea a României (stat unitar), principiul integrității statului și al unității sale naționale este, în esență, protejat.

Din aceste exemple reiese că, indiferent dacă statele sunt unitare sau federale, majoritatea constituțiilor europene consacră prin norme fundamentale indivizibilitatea și unitatea teritorială, punând astfel un accent deosebit pe coeziunea poporului și a statului. Analiza comparativă a diferitelor constituții demonstrează că, în ciuda diversității modelelor de organizare administrativ-teritorială (de la state puternic centralizate precum Franța, la state federale sau cu diverse grade de autonomie), principiul unității naționale rămâne un element fundamental pentru stabilitatea și continuitatea oricărui stat.

În cazul României, unde Constituția consacră în mod expres caracterul național, unitar și indivizibil al țării, acest principiu acționează ca o garanție împotriva oricărei tendințe de secesiune sau fragmentare, menținând integritatea teritorială și coeziunea socială. Totodată, prevederile constituționale care protejează diversitatea etnică și culturală își găsesc echilibrul în afirmarea unei singure autorități naționale, asigurând o societate inclusivă bazată pe respect reciproc și valori democratice. Astfel, consacrarea unității naționale devine nu doar un deziderat istoric, ci și o condiție esențială

pentru funcționarea armonioasă a statului și pentru protejarea drepturilor tuturor cetățenilor.

Rolul instituțiilor statului în asigurarea unității naționale

În direcția obiectivului de menținere a unității naționale, ca fundament al oricărui stat modern, a întăririi cetățeniei naționale și potențării cetățeniei europene în contextul culturii civice care îi unește pe cetățeni în jurul unor valori, în baza sentimentului de apartenență și a principiului solidarității, principii și obiective comune atât la nivel național cît și la nivelul Uniunii Europene, funcționarea coerentă a structurilor de guvernare reprezintă un element principal. În acest sens, instituțiile statului, în special Parlamentul, Guvernul și sistemul judiciar, joacă un rol decisiv în menținerea și consolidarea unității naționale și a cetățeniei active. Prin actele și deciziile lor, aceste instituții stabilesc cadrul normativ, implementează politicile publice și asigură interpretarea și aplicarea legilor în beneficiul întregii societăți.

Parlamentul, ca organ reprezentativ suprem al poporului, depozitarul suveranității naționale, este învestit cu puterea legislativă. Una dintre responsabilitățile sale centrale este adoptarea legilor care guvernează relațiile dintre cetățeni și dintre aceștia și stat. În contextul asigurării unității naționale, rolul Parlamentului poate fi evidențiat prin atribuții precum: adoptarea de legi care protejează drepturile și libertățile fundamentale; promovarea interesului național în politicile publice și prin reprezentarea pluralismului politic și social.

Prin legile care consacră drepturile omului, egalitatea în fața legii și protecția minorităților, Parlamentul contribuie la crearea unui climat de justiție și respect reciproc. Aceasta previne formele de segregare sau discriminare și stimulează coeziunea socială. Idealul naționalist al unității se referă de fapt nu doar la coerența politică a unui stat, ci și la coeziunea socială și la spiritul de fraternitate dintre cetățeni, concepte care au fost explicitate încă din timpul Revoluției Franceze prin termenul de *fraternité*. În acest sens, metafora națiunii ca familie este deseori utilizată. Acest ideal al unității naționale a generat consecințe profunde, în special prin impunerea ideii de indivizibilitate a națiunii. În numele omogenității culturale și politice, s-a recurs uneori la forță pentru a elimina diferențele locale și orice structuri intermediare care ar fi putut fragmenta națiunea. Astfel, statul devine agentul formării unei „națiuni în devenire“ [21, p.76], aplicând politici de integrare prin care se urmărește înlocuirea diverselor culturi et-

nice cu o cultură politică comună. Însuși conceptul de autonomie de filiație kantiană, unde este un imperativ etic pentru individ și, ulterior, pentru colectivitățile naționale, prin intermediul gânditorilor romantici germani precum Fichte și Schlegel. Această perspectivă a condus la dezvoltarea unei filosofii a auto-determinării naționale, îndreptată spre obținerea unui stat propriu care să exprime așa numita ”voință națională autentică” [21, p.76].

Dar parlamentul nu se rezumă doar la a fi o fabrică de legi și oricât de important ar fi acest atribut în menținerea unității și coeziunii statale, prin dezbaterile și voturile din sesiunile parlamentare contribuie la promovarea interesului național în politicile publice, unde se conturează direcțiile strategice ale țării, iar legile adoptate reflectă valorile și obiectivele naționale [22]. În acest fel, Parlamentul asigură că politici sectoriale precum cele în domeniul educației, sănătății, securității cibernetice, culturii etc. se întemeiază pe principii de solidaritate și coeziune națională.

În privința reprezentării pluralismului politic și social, parlamentul reunește reprezentanți aleși din diverse partide și regiuni, oferind un forum de discuție și negociere. Reprezentarea diversității etnice, culturale și regionale contribuie la formularea unor legi care să răspundă nevoilor multiple din societate și, totodată, să întărească sentimentul de unitate prin integrarea diferitelor perspective [23].

Prin urmare, prin procesul legislativ, Parlamentul oferă un cadru normativ unitar, menit să garanteze coeziunea și solidaritatea în rândul cetățenilor, contribuind astfel la consolidarea identității naționale.

Guvernul și administrația publică joacă, la rândul lor un rol important în implementarea politicilor care susțin unitatea națională. Guvernul, în calitate de putere executivă, are sarcina de a pune în aplicare legile și de a elabora politici publice care să servească interesul național. Administrația publică, atât la nivel central, cât și la nivel local, este instrumentul prin care deciziile guvernamentale se materializează în acțiuni concrete pe întreg teritoriul statului. Importanța Guvernului și a administrației publice în consolidarea unității naționale se evidențiază în mai multe moduri: elaborarea și punerea în aplicare a politicilor naționale, prin coordonarea și supravegherea administrativă și prin promovarea dialogului și cooperării cu societatea civilă.

Fie că este vorba despre politici educaționale, economice, sociale sau culturale, guvernul este responsabil de crearea unor strategii care să favorizeze integrarea și coeziunea tuturor categoriilor sociale. Programele de

dezvoltare regională sau cele care urmăresc reducerea inegalităților contribuie la atenuarea discrepanțelor dintre diferite regiuni și grupuri sociale, așa cum este prevăzut în textul constituțional.

Administrația publică, prin structurile sale centrale și locale, asigură implementarea unitară a legilor și a programelor guvernamentale. Măsurile de reformă administrativă și de digitalizare pot contribui la creșterea eficienței și transparenței, întărind încrederea cetățenilor în instituțiile statului și, implicit, sentimentul de apartenență la comunitatea națională [24], căci într-o democrație modernă administrația este principalul instrument prin care statul interacționează cu cetățenii, iar modernitatea cere instituții capabile să răspundă nevoilor complexe ale unei societăți în schimbare. Prin urmare administrația, fiind în prima linie de aplicare a politicilor publice, are nevoie de reforme care să o facă mai flexibilă și mai transparentă.

De aici și obiectivul promovării dialogului și cooperării cu societatea civilă. Pentru a asigura o aplicare cât mai fidelă a legilor și o înțelegere adecvată a nevoilor cetățenilor, guvernul și administrația publică trebuie să întrețină un dialog constant cu organizațiile neguvernamentale, grupurile profesionale și comunitățile locale. Această interacțiune facilitează formularea de politici publice incluzive și oferă cetățenilor sentimentul că vocea lor este auzită și respectată [1, 24]. Astfel, guvernul și administrația publică au un rol esențial în concretizarea și armonizarea politicilor naționale, reușind, prin implementarea eficientă a legilor și a programelor, să mențină coeziunea socială și solidaritatea națională.

Sistemul judiciar deține un rol de luat în seamă în analiza modului în care unitatea națională este gestionată statal și instituțional. Sistemul judiciar, care cuprinde instanțele de judecată și organele de cercetare penală, este garantul respectării ordinii de drept. Un sistem judiciar independent și imparțial asigură aplicarea coerentă a legilor și consolidează încrederea cetățenilor în justiție și în stat. În privința unității naționale, sistemul judiciar își aduce contribuția prin protejarea valorilor fundamentale și a drepturilor constituționale, prin prevenirea și sancționarea actelor ce pot submina unitatea națională și nu în cele din urmă prin armonizarea practicii judiciare și unificarea jurisprudenței.

Prin intermediul hotărârilor judecătorești, sistemul judiciar aplică și interpretează Constituția și legile în mod unitar și nediscriminatoriu. Această abordare previne fragmentarea socială și asigură un tratament egal pentru toți cetățenii, promovând astfel coeziunea și solidaritatea [23].

Pe de altă parte, instanțele de judecată au responsabilitatea de a sancționa faptele care atentează la ordinea publică, la securitatea națională sau la valorile fundamentale ale statului. [22]. Prin aplicarea fermă și echitabilă a legii, sistemul judiciar contribuie la menținerea stabilității și încrederii reciproce dintre cetățeni și stat.

Pentru a asigura o aplicare consecventă a normelor, sistemul judiciar trebuie să mențină un grad înalt de coordonare și coerență jurisprudențială. Instanțele superioare, precum Înalta Curte de Casație și Justiție, au un rol determinant în interpretarea uniformă a legilor, conferind stabilitate și previzibilitate raporturilor sociale, așa cum prevede Constituția.

Printr-un act de justiție transparent și corect, sistemul judiciar întărește respectul față de lege și consolidează sentimentul de siguranță și unitate, evitând riscul apariției unor tensiuni care ar putea submina coeziunea națională.

Instituțiile statului, în special parlamentul, guvernul și sistemul judiciar, se află în centrul eforturilor de asigurare a unității naționale. Parlamentul contribuie prin adoptarea de legi care promovează drepturile și libertățile fundamentale, respectul reciproc și pluralismul politic; guvernul și administrația publică transpun aceste legi în practică prin politici publice coerente și eficiente; iar sistemul judiciar veghează la interpretarea și aplicarea justă a normelor. În acest mod, se creează un echilibru între puterile statului și se asigură atingerea scopurilor fundamentale ale unei societăți democratice: menținerea ordinii, a coeziunii și protejarea intereselor comune. Prin colaborarea constantă și complementară a acestor instituții, se consolidează sentimentul de apartenență la națiune și se garantează stabilitatea socială, elemente indispensabile pentru buna funcționare a oricărui stat.

Provocări actuale la adresa unității naționale

Tot ce se întâmplă astăzi, de la tendința de integrare ca o contrapondere a diversității etnice și culturale dar și fenomene, principii și procese socio-politice și adminsitrative precum regionalismul și regionalizarea, autonomia locală, globalizarea ș.a.m.d., reprezintă factori care modelează constant identitatea națională și modul în care este guvernată o societate. De pildă se constată o interacțiune complexă între dorința de descentralizare la nivel administrativ și politic pe de o parte și nevoia de menținere a unității statale, pe de alta; apoi provocările inerente integrării minorităților și modalitățile de prevenire a tensiunilor sociale, precum și impactul proceselor de globalizare asupra identității naționale sunt doar unele exemple

care nu epuizează câmpul problematic al provocărilor actuale la adresa unității naționale, în funcție de perspectiva abordării.

Regionalismul este mișcarea care pune accentul pe identitatea, interesele și specificul unei anumite regiuni. Se referă, cu alte cuvinte la atașamentul față de o regiune anume, având multiple forme de manifestare, de la simple preferințe culturale și economice până la revendicări politice clare de autonomie [25]. Dar care sunt elementele care fac ca o regiune să fie o entitate economică-politică-socială? Geografia, cultura comună ori amenințările comune [26, p.2]. Adesea regionalismul are la bază un sentiment puternic de apartenență la un spațiu geografic și cultural distinct și poate fi alimentat de inegalități economice, de diferențe culturale sau de dorința de recunoaștere politică.

Autonomia locală reprezintă capacitatea autorităților locale (regiuni, județe, municipalități) de a lua decizii în mod independent față de autoritatea centrală. Procesul de descentralizare presupune transferul unor competențe administrative, financiare și politice de la nivelul național către cel local. Într-o lucrare din 1964, rămasă de referință în științele politice, William Riker [27] arată cum distribuția puterii are loc printr-un sistem de negociere între elita politică de la nivel central și cea din unitățile teritoriale, ținând de un echilibru între dorința centrului de a se impune și revendicările entităților teritoriale de a-și păstra sau obține anumite puteri. Din această perspectivă descentralizarea ar putea fi văzută ca un răspuns strategic la amenințări externe sau la provocări interne de natură economică, militară sau politică.

Descentralizarea aduce o serie de avantaje precum eficiența și responsabilitate locală, participarea democratică sporită, promovarea specificului regional, etc. Autoritățile locale, fiind mai aproape de cetățeni, pot răspunde mai prompt nevoilor comunității Oamenii tind să se implice mai mult în procesele decizionale care îi afectează direct [28]. Totodată, descentralizarea poate încuraja conservarea tradițiilor, culturii locale și a limbii, prin adaptarea politicilor publice la particularitățile fiecărei zone.

Dar descentralizarea implică și o serie de riscuri precum descentralizarea excesivă și dificultăți în implementarea politicilor naționale și la inegalități între regiuni; fragmentarea administrativă și politică, slăbirea coeziunii naționale, tendințe secesioniste și poate submina unitatea statului [29], dar și riscul unor conflicte inter-regionale atunci când unele regiuni devin mai dezvoltate, iar altele rămân în urmă, fapt ce poate genera tensiuni și inechități etc.

Echilibrul între descentralizare și unitate se realizează prin mecanisme constituționale și instituționale care să asigure coeziunea națională, în paralel cu promovarea diversității locale. De exemplu, instituirea unor consilii regionale cu competențe clar definite și a unor fonduri de coeziune naționale poate fi o soluție pentru reducerea disparităților și pentru menținerea controlului central asupra domeniilor strategice. [25]

O provocare delicată o poate constitui diversitatea etnică și culturală, un fenomen care pune la încercare multe state, inclusiv din Europa Centrală și de Est. Recunoașterea și protejarea drepturilor minorităților reprezintă un pilon esențial al democrației și al stabilității sociale, inclusiv folosind o teorie liberală a drepturilor minoritare precum cea a lui Will Kymlicka, aptă ”să explice cum se poate colaționa sistemul drepturilor minoritare cu drepturile individuale ale omului”, arătând totodată ce constrîngeri ar fi de impus pentru ca drepturile minoritare să nu contravină ”principiilor libertății individuale, ale democrației și dreptății sociale” [30, p.85]. Integrarea minorităților naționale și etnice nu trebuie să urmărească uniformizarea identităților, ci crearea unui spațiu comun de respect reciproc și colaborare.

Politicile de incluziune sunt importante și pot lua diverse forme începând de la educația bilingvă sau multilingvă (învățământul în limba maternă, alături de cunoașterea limbii oficiale, stimulează coeziunea și previne marginalizarea)**,** reprezentarea politică prin asigurarea unei prezențe proporționale a minorităților în administrația publică și în structurile de conducere poate diminua discriminarea și tensiunile, dialogul intercultural și promovarea evenimentelor culturale și a dialogului între comunități reduce stereotipurile și creează punți de comunicare ș.a.m.d.

Tensiunile sociale pot apărea atunci când diferențele culturale sunt percepute ca fiind incompatibile sau când există concurență pentru resurse și influență politică. În asemenea situații, statul trebuie să adopte politici proactive, bazate pe principiul recunoașterii drepturilor minorităților și al egalității de șanse, precum și pe cultivarea sentimentului de apartenență comună la un proiect national, strategiile asimilării fiind abandonate în favoarea politicilor favorabile pluralismului [31], pentru diminuarea posibilelor conflicte.

Globalizarea este, fără îndoială una dintre marile provocări ale lumii în care trăim și totodată un proces prin care diferite sfere ale vieții (economică, culturală, socială și politică) devin tot mai interconectate la nivel mondial. Prin intermediul tehnologiilor de comunicații, informația circulă

rapid, iar identitățile naționale sunt expuse unor influențe diverse: modele culturale, standarde economice, valori politice și sociale transnaționale.

Din perspectiva unor autori precum Martin Albrow [32], globalizarea determină o fragmentare a autorității tradiționale a statului-națiune. În epoca modernă, statul era principalul actor care deținea monopolul legitim asupra mijloacelor de constrângere, impunea legile și gestiona resursele economice. Odată cu intensificarea fluxurilor transnaționale de capital, de bunuri, de informații și de persoane, statul nu mai controlează în totalitate piețele, mecanismele financiare internaționale, migrația sau noile forme de comunicare digitală. Astfel, competențele și legitimitatea statelor sunt puse în discuție, deoarece instituțiile supranaționale (Uniunea Europeană, Organizația Mondială a Comerțului, organisme ONU) sau actorii privați globali (corporații multinaționale, platforme digitale) exercită o putere semnificativă.

Dacă în epoca modernității, ideea de națiune avea o puternică dimensiune culturală (limbă comună, tradiții, mituri fondatoare), în „epoca globală", aceste elemente se întrepătrund cu valori și practici globale, precum drepturile omului, cultura populară transnațională (cinema, muzică, internet), stilurile de consum și modă. Națiunea nu mai este unica sursă de solidaritate culturală: un individ poate împărtăși simultan o identitate locală, una națională și una globală, (trăim totuși într-un "world state" [32, p.171], nu-i așa?!) fără să le considere neapărat contradictorii. Albrow vorbește despre apariția cosmopolitismului și a „cetățeanului global", pentru care mobilitatea este o resursă esențială, iar apartenența la o singură cultură națională nu mai este definitorie.Desigur, această tendință poate slăbi loialitatea exclusivă față de statul-națiune și favorizează formarea unor rețele transnaționale (economice, sociale, profesionale), iar sentimentul de unitate națională se reconfigurează, fiind concurat de diverse alte solidarități (regionale, etnice, profesionale, globale).

De aici rezultă o serie de efecte ce pot fi socotite ptovocări ale globalizării asupra statului național: erodarea suveranității, căci statul național își poate pierde din capacitatea de a controla politicile economice și sociale, în favoarea unor structuri supranaționale sau a actorilor globali [33]; hibridizarea culturală - valorile și practicile locale se amestecă cu influențe globale, generând noi forme de cultură și identitate; creșterea migrației internaționale care influențează structura demografică, ducând la apariția unor comunități transnaționale.

Aceste provocări pot genera reacții și încercări de soluționare diferite de la naționalismul protecționist la adaptare și deschidere față de modernitate sau la politici interculturale mai bine definite.

Naționalismul protecționist se manifestă îndeobște prin discursuri politice care subliniază importanța granițelor, a suveranității și a protejării pieței interne și a identității naționale [1]. El este o formă de naționalism care pune accentul pe autonomia și suveranitatea statului, considerând că deschiderea excesivă către pieţele internaționale și către influențele culturale externe poate submina interesele economice, identitare și sociale ale națiunii. Prin urmare, acest tip de naționalism este strâns legat de ideea de protecție: a economiei naționale, a resurselor interne, a tradițiilor și valorilor locale.

Protagoniștii naționalismului protecționist recurg frecvent la retorica suveranității, subliniind faptul că statele ar trebui să își păstreze controlul deplin asupra instituțiilor și politicilor lor. Din această perspectivă, orice cedare de putere către organisme internaționale (precum Uniunea Europeană, FMI, OMC) sau orice acord comercial extins este percepută ca o amenințare la adresa independenței decizionale a țării.

Naționalismul protecționist se configurează ca o reacție la procesele de globalizare și la creșterea interdependențelor economice și culturale dintre state. Într-o astfel de perspectivă [34, 35] discursurile politice pun adesea accent pe consolidarea granițelor și pe afirmarea suveranității naționale, argumentând că deschiderea excesivă către pieţele internaționale subminează atât economia internă, cât și identitatea colectivă. Liderii și susținătorii acestei ideologii susțin că impunerea unor bariere vamale, limitarea imigrației și protejarea industriei naționale ar reprezenta modalități legitime de apărare a locurilor de muncă și a prosperității autohtone. În același timp, ei valorizează puternic simbolurile și tradițiile naționale, cultivând un sentiment de apartenență unitară și apelând la un discurs ce diferențiază clar între „noi” și „ceilalți”.

Această retorică îmbină dimensiunea economică – prin care se solicită o piață internă închisă și subvenționarea producătorilor locali – cu o dimensiune cultural-identitară, ce subliniază importanța apărării limbii, obiceiurilor și credințelor naționale împotriva influențelor exterioare. Adeseori, se dezvoltă o narațiune populistă ce promite restabilirea controlului asupra propriilor resurse și instituții, precum și protecția cetățenilor în fața efectelor destabilizatoare ale globalizării. Astfel, naționalismul protecționist urmărește conservarea unor forme tradiționale de organizare economi-

că și socială, susținând că acestea sunt indispensabile atât pentru coeziunea internă, cât și pentru menținerea unui profil identitar distinct pe scena internațională.

Protecția identității naționale este unul dintre obiectivele pretinse de naționalismul protectionist care consideră că tradițiile culturale, limba și valorile naționale trebuie protejate de influențele venite din afara granițelor. În discursul politic, acest lucru se manifestă prin accentuarea diferențelor față de ceilalți, prin cultivarea unui sentiment de „noi" versus „ei", și prin promovarea mândriei naționale ca factor de coeziune socială. Se apelează adesea la simboluri naționale (steagul, imnul, eroii naționali), care sunt deseori instrumentalizate pentru a consolida legitimitatea acțiunilor politice și pentru a întreține un sentiment de solidaritate în rândul populației. Foarte des, naționalismul protecționist ia forma unui discurs populist, prezentându-se drept vocea autentică a „poporului" împotriva „elitei internaționale" sau a „corporațiilor străine". În acest tip de retorică, complexitățile economice și sociale sunt simplificate, iar crizele (de la șomaj până la migrație) sunt atribuite factorilor externi, sugerându-se că soluția constă în închiderea granițelor și recuperarea totală a suveranității.

Trebuie să remarcăm că există și poziții contrare, așa cum este perspectiva celor [36, 37, 38, 39, 40] care văd în globalizare o șansă de modernizare și de sincronizare cu tendințele internaționale, fără a renunța la specificul național. Dintr-o asemenea viziune, globalizarea nu reprezintă un pericol, ci mai degrabă un cadru care poate oferi acces la tehnologii avansate, la resurse externe și la rețele economice capabile să stimuleze creșterea și inovarea. Totodată, adepții acestei abordări consideră că identitatea națională nu se șterge, ci se reconfigurează într-o manieră mai deschisă, în dialog permanent cu ideile și practicile de pe scena globală. În acest fel, cultura locală poate fi promovată și valorificată mai ușor, sporind vizibilitatea statului pe plan internațional și contribuind la diversitatea generală a peisajului cultural. Prin urmare, îmbinarea unei economii și a unei societăți orientate internațional cu menținerea particularităților naționale poate crea o sinergie benefică, atât pentru dezvoltarea internă, cât și pentru poziționarea avantajoasă în raport cu actorii externi.

Strategia politicilor interculturale se bazează pe ideea [41, 42] că identitatea națională poate coexista în mod armonios cu deschiderea către alte culturi și influențe globale. Principiul de bază este acela al valorizării diversității interne, atât etnice, cât și culturale, într-o manieră care să con-

tribuie la unitatea socială și stabilitatea statului. Astfel, se pune accent pe menținerea și promovarea tradițiilor locale, în paralel cu integrarea unor elemente globale, precum inovațiile tehnologice și modelele culturale internaționale. În acest mod, politicile interculturale urmăresc să creeze un sentiment de apartenență comună, respectând în același timp particularitățile fiecărei comunități.

Unitatea națională și provocarea discursului populist contemporan

Alegerile prezidențiale din România din 2024-2025 au scos la iveală o altă provocare: includerea temei unității naționale în discursul politic. În mod paradoxal această temă a generat opusul unității, dezbinarea corpului electoral și puternice frământări care au generat grave încălcări ale regulilor jocului democratic și în special ale regulilor privind campania electorală conducând la manipularea populației și culminând cu anularea primului tur de scrutin din decembrie 2024.

Trebuie menționat că alegerile prezidențiale la care facem referire se desfășoară într-un context socio-politic marcat de o accentuată polarizare ideologică, de incertitudini economice și de crize recurente de legitimitate democratică. În acest climat, discursul populist a cunoscut o amplificare semnificativă, manifestându-se printr-o retorică orientată în jurul unor teme precum suveranitatea, identitatea națională și protecția „valorilor tradiționale". Aceste teme, deși profund ancorate în imaginarul colectiv și constituind repere legitime ale construcției naționale, sunt adeseori instrumentalizate în scop electoral, cu potențialul de a distorsiona semnificația și funcția principiului constituțional al unității naționale.

Discursul populist contemporan presupune adesea o dihotomie între „poporul autentic" și o așa-zisă elită coruptă, între „noi" și „ceilalți" – fie aceștia minorități etnice, imigranți, actori instituționali naționali sau transnaționali. În această logică binară, unitatea națională nu mai este percepută ca expresie a coeziunii civice și a solidarității între cetățeni egali în drepturi, ci este redefinită într-o cheie exclusivistă și identitară, care tinde să marginalizeze pluralismul cultural, diversitatea de opinii și funcționarea democratică a instituțiilor. În multe state atât în Uniunea Europeană cît și mai larg, în lume, partidele populiste naționaliste precum *Rassemblement National* (Franța), *Fratelli d'Italia* (Italia), *Fidesz* (Ungaria), *PiS* (Polonia, deși în opoziție acum), *AfD* (Germania) – au câștigat teren în sondaje sau în alegeri. Mișcări precum *America first* sau *MAGA* în SUA, *AMLO* în

Mexic, *Gustavo Petro* în Columbia au normalizat discursul populist și au dezvoltat o retorică anti-establsihment, anti-imigrație, cu promisiuni simpliste, discursuri antielitiste, amnti-globaliste și pro-redistribuție, criticând birocrația tradițională și ideologiile mainstream.

În acest context global, cazul Călin Georgescu în România este o ilustrare a succesului retoricii discursului populist. Ascensiunea neașteptată a unui candidat independent cvasi-necunoscut, Călin Georgescu, este analizată [43] ca o reușită a politicii de extremă dreaptă din România prin utilizarea unor elemente de misticism naționalist, elemente anti-elitiste, denunțând „clasa politică trădătoare", „tehnocrații străini" și „sistemul corupt", în opoziție cu „poporul pur", spiritual și harnic. El se prezintă ca un lider providențial care vine „din afara sistemului" pentru a reda demnitatea națională. Pledând pentru suveranitatea națională și întoarcerea la valorile tradiționale, discursul său îmbină retorica populistă cu simboluri mistice și religioase, având ca scop mobilizarea unui segment de populație deziluzionat de establishmentul politic actual. [43] Georgescu face apel la figuri istorice controversate și la ideologii interbelice pentru a-și legitima pozițiile, ceea ce ridică îngrijorări cu privire la reabilitarea unor curente extremiste din trecutul României. Candidatul a mizat pe denunțarea „clasei politice trădătoare", a „tehnocraților străini" și a „sistemului corupt", în opoziție cu „poporul pur", spiritual și harnic. El se prezintă ca un lider providențial care vine „din afara sistemului" pentru a reda demnitatea națională. Spre deosebire de populismul clasic strict politic sau economic, Georgescu își construiește mesajul pe o retorică mistico-naționalistă: invocă valorile ortodoxe, „pământul sfânt", „misiunea spirituală a României" și rolul ei „în salvarea lumii". Se inspiră din simbolistica legionară și gândirea ezoterică. Georgescu se autoproiectează ca un lider mesianic, ce urmează să reîntemeieze România pe fundamente morale, spirituale și etnice pure. Trifan observă că această retorică are puternice accente autoritar-conservatoare, dar este ambalată în limbajul dezvoltării personale și al „trezirii conștiinței naționale". Retorica lui Georgescu este deliberat ambiguă, evitând formulările directe de extremă dreapta, dar sugerând puternic teme precum „retragerea suveranității din mâna străinilor", „purificarea morală" sau „renașterea etnică". Această strategie permite atragerea unui public larg, de la conservatori religioși până la tineri dezamăgiți, iar forma hibridă de populism care combină populismul clasic cu misticismul național și cu un limbaj de dezvoltare personală și suveranitate individuală specifice curentelor

”New age” sau conspiraționiste, este extrem de periculoasă deorece poate radicaliza subtil publicul prin intermediul unor teme emoționale, religioase și aparent morale. [43]

Deși Serviciul Român de Informații a afirmat inițial că nu există indicii privind un amestec străin în campania electorală actuală, performanța electorală remarcabilă a lui Călin Georgescu, susținută în mod vizibil prin campanii intens promovate pe platforma TikTok, care încălcau legislația electorală, a generat controverse în spațiul public. Contextualizată în cadrul mai larg al războiului informațional hibrid purtat de Federația Rusă la nivel european, această evoluție a ridicat întrebări legitime privind posibilele strategii de influențare indirectă a opiniei publice românești . [44]

Deși succesul exponenților discursului extremist este amplificat de algoritmii rețelelor sociale — care creează camere de rezonanță favorabile radicalismului — sprijinul real de care beneficiază astfel de figuri politice reflectă o criză profundă de reprezentare, determinată de eșecul partidelor tradiționale de a formula un proiect politic coerent și empatic cu nevoile majorității cetățenilor [45, 43].

Călin Georgescu se remarcă printr-o retorică sobră, în care face apel la teme cu puternic impact emoțional și simbolic — pace, conștiință, credință religioasă — dar și la critica directă a stării economice precare. Această combinație între sacru și pragmatic conferă discursului său o aură de originalitate, în ciuda caracterului său fundamental simplist și repetitiv [43]. Georgescu reușește astfel să creeze un contrast semnificativ cu mesajele partidelor consacrate, percepute de electoratul radical drept sterile, formale și profund disociate de realitatea cotidiană. Dimensiunea misionară a prezenței sale publice, însoțită de o atitudine anti-elitistă și suveranistă, alimentează o narațiune alternativă despre regenerarea națională, în opoziție cu o clasă politică văzută ca fiind coruptă, compromisă și autosuficientă [46, 47].

În acest sens, scorul electoral obținut de Georgescu în alegerile recente trebuie interpretat nu doar ca un efect al prezenței sale în spațiul digital, ci ca simptom al unei schimbări mai profunde în cultura politică românească. Repulsia față de liderii partidelor mainstream — în special PSD și PNL — percepuți ca distanți, lipsiți de autenticitate și asociați cu perpetuarea corupției, este dublată de o erodare accentuată a încrederii în instituțiile statului [48, 49].

Figura președintelui Klaus Iohannis, asociată adesea cu aroganța și lipsa de empatie, a devenit, în acest imaginar, un simbol al rupturii dintre putere și societate. [50] În acest gol de reprezentare, discursurile cu tentă

mistică, autoritară sau naționalistă găsesc teren fertil, nu prin forța lor intrinsecă, ci prin slăbiciunea alternativelor politice oferite de sistemul democratic tradițional.

Retorica populistă promovată prin astfel de strategii discursiv-manipulative contravine spiritului Constituției României, care consacră în mod explicit caracterul național, unitar și indivizibil al statului, în corelație directă cu principiile egalității în drepturi, protecției minorităților și garantării drepturilor și libertăților fundamentale. Atunci când conceptul de unitate națională este instrumentalizat politic în afara cadrului constituțional și democratic, există riscul real ca acesta să devină un instrument de excludere și radicalizare. În loc să promoveze coeziunea socială și solidaritatea civică, discursul populist poate alimenta diviziunile sociale, eroda încrederea în instituțiile democratice și reduce identitatea națională la o versiune simplificată și exclusivistă, incompatibilă cu valorile pluralismului și ale statului de drept.

Alegerile prezidențiale devin, astfel, un cadru privilegiat pentru testarea rezilienței normelor constituționale și a valorilor democratice în fața tentațiilor retorice autoritar-populiste. În acest context, este esențial ca discursul public și competiția electorală să rămână ancorate într-un cadru democratic, respectând principiile pluralismului, ale incluziunii și ale responsabilității instituționale. Numai în aceste condiții unitatea națională își poate păstra funcția de liant între diversitatea socială și idealul coeziunii civice, într-o societate pluralistă aflată în continuă transformare.

În contextul unei societăți marcate de insecurități multiple – economice, identitare și instituționale – discursul populist reușește să mobilizeze un segment semnificativ al electoratului printr-o retorică simplificatoare, dar profund afectivă, care exploatează simboluri naționale, teme mistice și promisiuni de regenerare morală și suveranistă. Cazul Călin Georgescu exemplifică modul în care astfel de strategii pot deveni vehicule pentru o viziune exclusivistă asupra națiunii, ce pune în pericol echilibrul democratic și coeziunea constituțională.

În loc să întărească unitatea națională prin solidaritate și respect față de diversitatea internă, populismul de tip autoritar și mistic reduce identitatea națională la o formulă rigidă și excludentă. Această tendință nu doar că deturnează sensul profund al principiului constituțional al unității statului, dar poate favoriza și polarizarea socială, alimentarea neîncrederii în instituțiile republicane și fragilizarea legăturii dintre cetățeni și stat.

În acest sens, apărarea unității naționale în secolul XXI nu mai poate fi concepută exclusiv prin recurs la formule simbolice sau retorice, ci trebuie realizată prin consolidarea unui spațiu democratic incluziv, prin protejarea pluralismului și prin combaterea sistematică a formelor de manipulare politică ce subminează valorile fundamentale ale statului de drept.

Concluzii

Rezultatele analizei de față evidențiază faptul că principiul unității naționale își păstrează un rol definitoriu în arhitectura juridică și politică a statului român, fiind consacrat de Constituție printr-o serie de prevederi care stabilesc atât caracterul unitar și indivizibil al țării, cât și spațiul în care diversitatea poate fi recunoscută și protejată. În mod constant, acest principiu se regăsește în ansamblul instituțional și normativ românesc ca fundament pentru coeziunea societală și stabilitatea statului, dar și ca reper identitar în raport cu provocările epocii contemporane.

Analiza a demonstrat că, deși cadrul constituțional românesc oferă un echilibru teoretic între unitate și pluralism, realitatea politică și socială actuală pune acest echilibru sub presiune. Procese precum descentralizarea administrativă, globalizarea, diversitatea culturală și, mai recent, emergența discursului populist cu accente mistico-naționaliste, impun o revalorizare a conceptului de unitate națională.

În special, subcapitolul dedicat discursului populist contemporan a evidențiat riscurile pe care le comportă instrumentalizarea ideii de unitate națională în afara cadrului constituțional și democratic. Cazul recent al alegerilor prezidențiale din România (2024–2025) a arătat cum simbolurile naționale, temele identitare și retorica anti-elitistă pot fi utilizate pentru a genera polarizare și pentru a contesta legitimitatea instituțiilor democratice, subminând astfel funcția coezivă a unității naționale. Această evoluție indică nevoia unui răspuns coerent din partea statului, prin consolidarea mecanismelor instituționale de apărare a ordinii constituționale, promovarea unui discurs public incluziv și asigurarea participării cetățenești active la viața democratică.

Unitatea națională nu trebuie privită ca o formă de uniformizare identitară, ci ca o expresie a solidarității între cetățeni, a respectului față de diversitate și a atașamentului comun față de un cadru democratic funcțional. Consolidarea acesteia necesită o abordare integrată, în care educația civică, coerența politicilor publice și respectarea statului de drept să devină piloni de reziliență în fața tentațiilor populiste și a presiunilor ideologice externe.

În concluzie, apărarea unității naționale în contextul secolului XXI nu poate fi separată de valorile democrației, ale pluralismului și ale statului de drept. Numai prin protejarea acestor valori, România poate asigura continuitatea proiectului său constituțional și poate răspunde adecvat provocărilor complexe ale lumii contemporane.

Referințe bibliografice:

1. Anderson, B. Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism, second edition, London: Verso, 1991.
2. Goudenhooft, G. "Imagining power: hermeneutic insights into imagined nations and the legitimation of political authority", in Dialogue and Universalism, 35 (2), 2024, pp.107-124.
3. Habermas, J., The Inclusion of the Other, edited by Ciaran Cronin and Pablo De Greiff, translation, Cambridge, Massachusetts: The MIT Press, 1998.
4. Goudenhooft, G. Legitimitatea. Ritualuri ale legalității și autoritate discursivă, Iași: Adenium, Colloquium Esențial, 2014.
5. Wodak, R., de Cillia, R., Reisigl, M., Liebhart, K., The Discursive Construction of National Identity, second edition, translation: A. Hirsch, R. Miten and. J.W. Unger, Edinburgh: Edinburgh University Press, 2009.
6. Bourdieu, P., The Logic of Practice. 3-rd edition, Stanford: Stanford University Press, 2022
7. Ricoeur, P., Oneself as Another, transl. K. Blamey, Chicago and London: The University of Chicago Press, 1992.
8. Hastings, M. Abordarea științei politice. traducere George Poede, Iași: Institutul European, 2000.
9. Lipset, S.M., Political Man. The Social Bases of Politics. New York: Doubleday & CoInc. Garden City, 1960.
10. Hall, S., „The Question of Cultural Identity„ In Hall, Stuart, Held, David, Hubert, Don and Thompson, Kenneth (eds). Modernity: An Introduction to Modern Societies. Cambridge, Mass. and Oxford: Wiley-Blackwell, pp. 595–634.
11. Bauman, Z., Liquid Modernity. Cambridge and Malden: Polity Press, 2000.
12. Constituția României din 1991 revizuită în 2003.
13. Drăganu Tudor. Drept constituţional şi instituţii politice. Tratat elementar. – Editura „Lumina LEX". – Bucureşti: 2000, vol.1.
14. Deleanu I. Institutii si proceduri constitutionale, in dreptul roman si comparat. București: C.H.Beck, 2006.
15. Marshall, T. Reflections on the Bicentennial of the United States Constitution. Harvard Law Review, 101(1), 1. 1987, 1-5.
16. Constituția Franței , 1958, https://www.conseil-constitutionnel.fr/sites/default/files/as/root/bank_mm/constitution/constitution_roumain.pdf, accesată în 12.02.2025
17. Constituția Statelor Unite ale Americii, 1787, https://constitutii.wordpress.com/wp-content/uploads/2013/02/constitutia-s-u-a.pdf, accesată în 12.02.2025.
18. Constituția Spaniei, https://constitutii.wordpress.com/wp-content/uploads/2013/01/spania.pdf, accesată în 12.02.2025.
19. Constituția Italiei, https://constitutii.wordpress.com/wp-content/uploads/2013/01/italia.pdf, accesată în 12.02.2025.

20. Legea Fundamentală a Republicii Federale Germania, https://constitutii.wordpress.com/wp-content/uploads/2013/02/germania.pdf, accesată în 12.02.2025.
21. Smith, A.D. National Idenity. London: Penguin, 1991.
22. Deleanu, I. Drept constituțional și instituții politice (vol. I-II). București: Editura C.H. Beck, 2003.
23. Muraru, I., & Tănăsescu, S. Drept constituțional și instituții publice. București: Editura All Beck, 2008.
24. Marga, A. Identitatea națională și modernitatea, Brașov: Libris, 2018.
25. Keating, M. The New Regionalism in Western Europe: Territorial Restructuring and Political Change. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2000.
26. Ivan, R, (ed). New regionalism or no regionalism? : emerging regionalism in the Black sea area. New York: Routledge, 2016
27. Riker, W.H. Federalism: Origin, Operation, Significance. Little, Brown and Company, 1964.
28. Smith, B. Decentralization: The Territorial Dimension of the State. London: Unwin Hyman. 1985.
29. Hechter, M. Containing Nationalism. Oxford: Oxford University Press, 2000.
30. Salat, L. Multiculturalismul liberal. Iași: Polirom 2001.
31. Gurr, T. R. Peoples Versus States: Minorities at Risk in the New Century. United States Institute of Peace Press, 2000.
32. Albrow, M. The Global Age: State and Society Beyond Modernity. Stanford, California: Stanford University Press, 1997.
33. Beck, U. Power in the Global Age: A New Global Political Economy. Polity Press, 2005.
34. Mudde, C, & Kaltwasser, C. R. Populism: A Very Short Introduction. Oxford University Press, 2017.
35. Eichengreen, B. The Populist Temptation: Economic Grievance and Political Reaction in the Modern Era. Oxford University Press, 2018.
36. Giddens, A. The Consequences of Modernity. Stanford, California: Stanford University Press. 1990.
37. Robertson, R. Globalization: Social Theory and Global Culture. Sage. 2000.
38. Pieterse, J. N. Globalization & Culture: Global Mélange. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield. 2009.
39. Held, D., & McGrew, A. (eds.) The Global Transformations Reader: An Introduction to the Globalization Debate. London: Polity Press, 2003, 2en edition.
40. Appadurai, A. Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization. University of Minnesota Press. 1996.
41. Kymlicka, W. Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights. Clarendon Press. 1995.
42. Parekh, B. Rethinking Multiculturalism: Cultural Diversity and Political Theory. Harvard University Press. 2000.
43. Trifan, E. From self-help to sovereignty: the rise of Călin Georgescu and Romania's far-right mysticism. Journal of Contemporary Central and Eastern Europe, 1–13. https://doi.org/10.1080/25739638.2025.2482398. 2025.
44. EPRS. Populism and Electoral Behaviour in Central and Eastern Europe. Brussels: European Parliamentary Research Service. https://www.europarl.europa.eu/at-your-service/en/stay-informed/research-and-analysis. 2023.

45. Mudde, C. & Kaltwasser, C. R. Populism: A Very Short Introduction. Oxford: Oxford University Press. 2017.
46. Pappas, T. S. Populism and Liberal Democracy: A Comparative and Theoretical Analysis. Oxford University Press. 2019.
47. Roventa-Frumușani, D. Retorici populiste în discursul politic românesc contemporan. București: Tritonic. 2022.
48. Eichengreen, B. The Populist Temptation: Economic Grievance and Political Reaction in the Modern Era. Oxford: Oxford University Press. 2018.
49. Vasile, M. Identitate națională și populism în alegerile prezidențiale din România, Revista Română de Științe Politice, nr. 1. 2024.
50. Fati, S. De ce a câștigat Georgescu? Război hibrid sau revoltă? Deutsche Welle. 25.11.2024. https://www.dw.com/ro/de-ce-a-c%C3%A2%C8%99tigat-georgescu-r%C4%83zboi-hibrid-sau-revolt%C4%83/a-70875323

Date despre autor:

Gabriela GOUDENHOOFT, născută la data de 9 martie 1967, este profesor universitar doctor habilitat și director al Departamentului de Științe Politice și Științele Comunicării, la Universitatea din Oradea.

Cu specializări în Filosofie, Istorie și Drept, își structurează preocupările academice și științifice pe dezvoltarea unor studii intre și trans disciplinare, în domenii de interes precum imaginarului social și politic, diaspora, guvernanță, politici ale Uniunii Europene, analiza comunicării și a discursului.

Implicată în activitatea de cercetare în numeroase echipe de cercetare pentru proiecte și granturi internaționale și naționale, coordonator și membru a 3 modulule Jean Monnet, membru a două Centre de excelență Jean Monnet, este autoarea cărților: *Percepția de sine în spiritualitatea interbelică* (2005), *Drept constituțional și instituții politice* (2009), *Administrație publică* (2010), *Legitimitatea. Ritualuri ale legalității și autoritate discursivă* (2014), *Going back home through one's language. Romanian diaspora in Germany, identity and media reflections* (2016), *Politici și guvernanță în Uniunea Europeană. Competențe, cetățeni, comunicare* (2022).

A coordonat numeroase volume colective și proceeding-uri de conferințe și este autoarea a peste de 50 de articole, studii și capitole în volume colective și a participat la peste 70 de congrese, conferințe, workshopuri și mese rotunde internaționale și naționale.